

Doç. Dr. Ümit ÖZLALE¹

Direktör, TEPAV Kamu Politikaları Eğitim ve Araştırma Enstitüsü

H. Ekrem CUNEDİOĞLU²

Araştırmacı, Ekonomi Etütleri

TÜRKİYE'NİN İHRACAT PERFORMANSI 1: Daha Az Rekabetçi, Daha Hızlı Adapte

Türkiye ekonomisinin küresel kriz sonrası dönemde iç talebe bağlı büyümesi -dış dünyadaki gelişmeler de dikkate alındığında- anlaşılır olmakla beraber sürdürülebilir bir ekonomik büyüme için riskleri de beraberinde getirmektedir. İhracatın yeniden ivme kazanıp istikrarlı bir platoya oturması bu açıdan önem taşımakta, bu çerçevede de rekabetçilik ve yükselen pazarlara uyum sağlama (*adaptasyon*) iki anahtar kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'nin ihracat performansını bu kavramları referans alarak değerlendirdiğimizde iki soruyu cevaplamak gerekmektedir:

- 1) İhracatta rekabetçilik ve adaptasyonu nasıl ölçeriz?
- 2) İhracatta rekabet gücümüz ve adaptasyonumuz nasıl bir değişim göstermektedir?

İhracat performansımızın inceleneceği politika notu serisinin ilkinde yukarıdaki sorulara cevap aranmakta ve Türkiye ile aynı gelir grubunda yer alan ülkelerle karşılaştırmalı bir analiz yapılmaktadır.

¹ http://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1170/Umit+Ozlale_+Dr.

² <http://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1175/H.+Ekrem+Cunedioğlu>

İhracatta Rekabetçilik ve Adaptasyon

Konuyla ilgili literatür gözden geçirildiğinde ihracat performansını temelde üç faktöre ayırıştıranın mümkün olduğu görülmektedir:

- Dışsal faktörler: İhracat yapılan bölgelerin ve ihraç edilen ürünlerin -rekabet gücümüzde ya da ihracat politikamızda değişiklik olmasa bile- dünya ticaret hacmindeki ağırlığı değişmiş olabilir.
- Adaptasyon (Uyum sağlama): Dünya ticaretindeki gelişmeler iyi takip edilerek (edilmeyerek), yükselen bölgelere ihracat artmış (azalmış) olabilir.
- Rekabetçilik: İhracat yapılan bölgelerde ve ihraç edilen ürünlerde pazar payı değişmiş olabilir.

International Trade Center (ITC) tarafından üretilen Ticaret Performans Endeksi'nin³ alt kalemleri kullanılarak ihracat performansımız ayırıştırılıp 2000-2005 ve 2005-2009 arası dönemler karşılaştırıldığında, Türkiye'nin rekabetçilikte 8. sıradan⁴ 18. sıraya gerilediğini, bununla beraber yükselen pazarlara adapte olmada 14. sıradan 4. sıraya yükseldiği görülmektedir. Özellikle küresel krizi kapsayan 2007-2009 yılları arasında rekabet gücünde belirgin bir düşüş, uyum sağlamada da çarpıcı bir iyileşme göze çarpmaktadır. Bu açıdan Türkiye'nin ihracatının son 10 yıllık dönemde *daha az rekabetçi ama daha hızlı adapte* olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 1. Türkiye İhracatının Rekabetçilik ve Adaptasyon Performansı

	Rekabetçilik	Sıra	Adaptasyon	Sıra
2000-2005	0.0022	8	0.0001	14
2005-2009	0.0009	18	0.0003	4
2007-2009	0.0004	21	0.0002	4

Kaynak: UN Comtrade Veritabanı, ITC Ticaret Performans Endeksi, TEPAV Hesaplamaları

Nasıl Daha Hızlı Adapte Olmuşuz?

Son dönemde adaptasyonumuzu nasıl arttırdığımız incelendiğinde, orta düzeyde teknoloji içeren ihracat ürünlerinde Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Asya bölgelerine ihracatta bir artış gözlenmekle beraber asıl katkının düşük teknoloji mal ihracatından geldiği görülmektedir⁵. Dolayısıyla, bu bölgelere yaptığımız ihracatın teknolojik yoğunluğunda düşük teknoloji malların ağırlığını arttıracak bir gelişme yaşanmıştır.

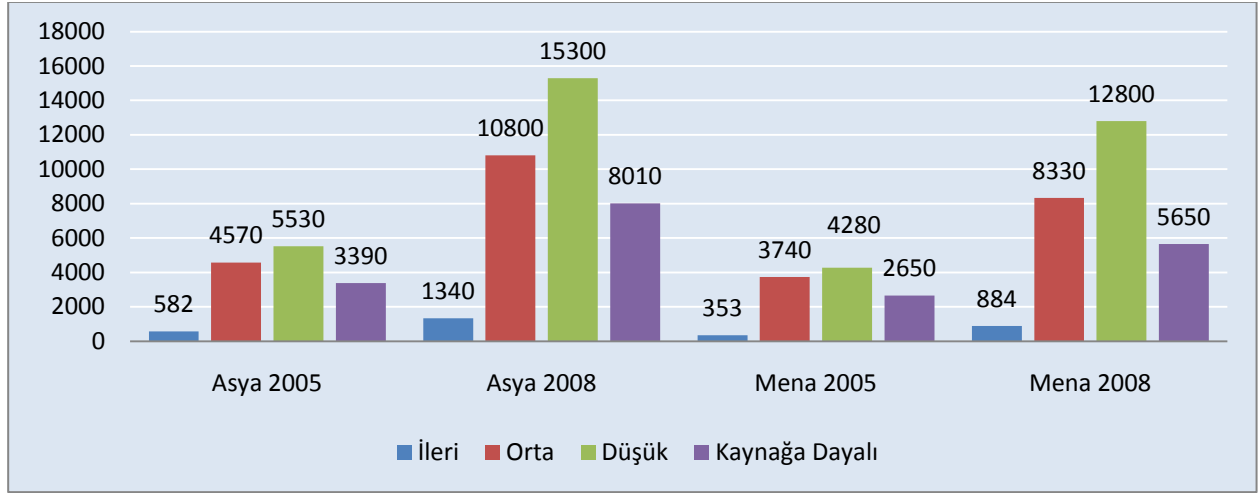
³ Ticaret Performans Endeksi ile ilgili teknik bilgi için bkz:

http://www.intracen.org/appli1/TradeCom/Documents/TPL_Notes.pdf

⁴ Sıralama 76 ülke arasında yapılmıştır. Çalışmada yer alan 76 ülkenin rekabetçilik ve adaptasyon performansı değerleri Ek 1'de gösterilmiştir.

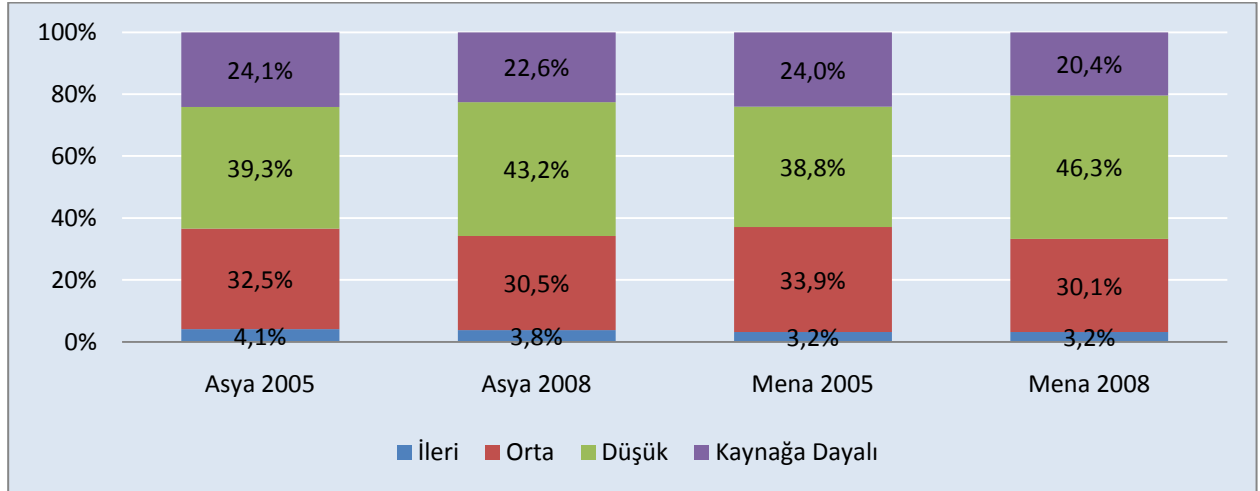
⁵ Bu durum, Ortadoğu ve Kuzey Afrika ile Asya bölgelerinin pazar karakteristiklerinden de kaynaklanabilir. Gelir düzeyi düşük ülkelerin tüketim sepetleri, yüksek gelirli ülkelere nazaran daha az teknoloji yoğun olmaktadır. Eğer söz konusu pazarlarda büyüme devam ederse bu gelişmenin Türkiye'nin üretim desenine olumsuz bir katkı yapıp yapmayacağı da tartışmaya açılmalıdır.

Şekil 1. Türkiye'nin Ortadoğu ve Kuzey Afrika ile Asya'ya İhracatının Teknolojik Yoğunluğu, milyon ABD \$, 2005-2008

Kaynak: UN Comtrade Veritabanı, UNIDO İhraç malların teknolojik sınıflandırılması, TEPAV Hesaplamaları

Şekil 2. Türkiye'nin Ortadoğu ve Kuzey Afrika ile Asya'ya İhracatının Teknolojik Yoğunluğa Göre Dağılımı, 2005-2008

Kaynak: UN Comtrade Veritabanı, UNIDO İhraç malların teknolojik sınıflandırılması, TEPAV Hesaplamaları

Rekabetçilik ve Adaptasyon: Karşılaştırmalı Analiz

Yukarıda elde edilen bulgular, Türkiye'nin rekabet gücünde yaşadığı olumsuzluğu yeni ve yükselen pazarlara uyum sağlamayla kapattığını göstermektedir. Türkiye için elde edilen rekabetçilik ve adaptasyon endeks değerleri, kendisiyle beraber üst orta gelir grubunda yer alan diğer ülkelerin endeks değerleriyle Tablo 2'de karşılaştırılmaktadır.

Tablo 2. Türkiye'nin Ticaret Performansının Üst-Orta Gelir Düzeyindeki Ülkelerle Karşılaştırılması

	2000-2005 DÖNEMİ			2005-2009 DÖNEMİ			2007-2009 DÖNEMİ					
	Rekabetçilik	Sıra	Adaptasyon	Sıra	Rekabetçilik	Sıra	Adaptasyon	Sıra	Rekabetçilik	Sıra	Adaptasyon	Sıra
Arjantin	0.0000	16	0.0001	5	-0.0004	20	-0.0003	19	-0.0001	18	-0.0003	19
Azerbaycan	0.0000	15	0.0000	15	0.0009	4	-0.0002	18	0.0007	3	0.0000	11
Belarus	-0.0001	18	-0.0004	21	0.0000	13	0.0000	12	0.0001	9	0.0000	10
Brezilya	0.0032	1	-0.0001	18	-0.0005	21	0.0003	1	-0.0003	20	0.0002	2
Bulgaristan	0.0003	11	0.0000	16	0.0002	8	0.0000	7	0.0001	10	0.0000	6
Cezayir	0.0003	10	-0.0002	19	-0.0001	17	-0.0001	14	-0.0003	21	0.0000	13
G. Afrika	0.0009	6	-0.0004	22	-0.0003	19	0.0000	4	-0.0001	17	-0.0001	16
Kazakistan	0.0004	7	0.0004	2	0.0011	3	-0.0001	13	0.0000	11	0.0002	3
Kolombiya	-0.0001	17	0.0000	11	0.0007	7	-0.0001	17	0.0006	6	-0.0001	17
Kosta Rika	-0.0001	19	0.0001	9	-0.0001	18	0.0000	10	-0.0001	19	0.0000	9
Litvanya	0.0004	8	0.0000	10	0.0001	10	0.0000	5	0.0002	8	0.0000	12
Lübnan	0.0000	13	0.0000	13	0.0000	11	0.0000	9	0.0000	14	0.0000	5
Malezya	-0.0007	20	-0.0003	20	-0.0001	16	-0.0005	20	0.0006	5	-0.0007	21
Meksika	-0.0012	22	0.0003	3	0.0037	2	-0.0008	21	0.0020	1	-0.0005	20
Panama	0.0000	14	0.0000	12	0.0000	15	0.0000	8	0.0000	16	0.0000	8
Peru	0.0003	9	0.0001	7	0.0001	9	-0.0001	15	0.0000	12	-0.0001	18
Romanya	0.0009	5	-0.0001	17	0.0008	6	0.0000	11	0.0006	4	0.0000	14
Rusya	0.0018	3	0.0011	1	0.0044	1	-0.0029	22	0.0016	2	-0.0020	22
Şili	0.0009	4	0.0001	4	0.0000	14	0.0001	3	-0.0003	22	0.0001	4
Türkiye	0.0022	2	0.0001	6	0.0009	5	0.0003	2	0.0004	7	0.0002	1
Uruguay	0.0000	12	0.0000	14	0.0000	12	-0.0001	16	0.0000	13	-0.0001	15
Venezuela	-0.0012	21	0.0001	8	-0.0005	22	0.0000	6	0.0000	15	0.0000	7

Kaynak: UN Comtrade Veritabanı, ITC Ticaret Performans Endeksi, TEPAV Hesaplamaları

Üst orta gelir grubu baz alınarak gösterilen sonuçlar, daha önce elde edilen bulgularla paralellikler taşımaktadır. Türkiye kendi grubundaki ülkeler arasında rekabetçilikte 2. sıradan 5. sıraya gerilese de aradaki açığı yüksek bir uyum sağlama gücüyle kapatmaktadır. 2005-2009 arasında Türkiye'nin rekabet gücünde önünde yer alan ülkelerin doğal kaynağa dayalı ihracat yaptıkları görülmektedir.

Küresel krizi kapsayan 2007-2009 arasında Türkiye'nin rekabetçilikte biraz daha geriye gittiği, yeni pazarlara uyum sağlamada ise lider bir durumda olduğu da görülebilir. Kriz döneminde Meksika, Romanya, Malezya, Kolombiya gibi ülkelerin Türkiye'nin önüne geçtiği dikkat çekmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Türkiye'nin ihracat performansını inceleyeceğimiz politika notu serisinin ilkinde, sürdürülebilir ve yüksek bir ihracat için gerekli temel faktörlerden rekabetçilik ve adaptasyon incelenmiştir. Giriş kısmında da belirtildiği üzere adaptasyon, bir ülkenin dünyadaki talep değişimlerine ayak uydurmada ne kadar başarılı olduğunu ölçmektedir. Rekabetçilik ise ihracat yaptığımız ülkelerdeki ve ihraç ettiğimiz ürünlerdeki pazar payı artışlarımızdan kaynaklanan ihracat artışını ifade etmektedir. Bu iki faktörün

toplam ihracat performansı içinde ayrıştırılması, dışsal faktörlerden arındırılmış bir ihracat dinamiğinin ortaya çıkartılması açısından önemlidir.

Türkiye ve kendisiyle aynı gelir grubunda yer alan ülkeler için elde edilen bulgular, Türkiye'nin rekabetçilikte son beş yıl içinde geriye gittiğine işaret etse de yeni ve yükselen pazarlara uyum sağlamada önemli bir başarı kaydettiğini de göstermektedir. Ayrıca, rekabetçilikte Türkiye'nin önünde yer alan ülkelerin doğal kaynağa dayalı ihracat yapan ülkeler olduğu da not edilmelidir. Bununla beraber, küresel krizin yaşandığı son dönem incelendiğinde rekabetçiliğin biraz daha hız kaybettiği de gözden kaçmamalıdır.

Türkiye'nin adaptasyonu nasıl başardığı incelendiğinde ise, Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Asya ülkelerine yapılan ihracatlarda önemli bir artış olduğu görülmektedir. Bu artışın bir kısmı orta teknolojlili mal ihracatından gelse de esas katkı düşük teknolojlili mal ihracatından gelmektedir. Türkiye'nin rekabet gücünü arttırmadan çoğunlukla düşük teknolojlili mal ihracatında pazar genişlemesine giderek sağladığı bu yüksek adaptasyon başarısının doğuracağı kısa ve uzun dönemli sonuçlar dikkatli değerlendirilmelidir.

Ek 1. Gelir Gruplarına Göre 76 Ülkenin İhracat Performansı

		2000-2005 DÖNEMİ				2005-2009 DÖNEMİ				2007-2009 DÖNEMİ			
		Rekabetçilik	Sıra	Adaptasyon	Sıra	Rekabetçilik	Sıra	Adaptasyon	Sıra	Rekabetçilik	Sıra	Adaptasyon	Sıra
YÜKSEK	Avustralya	-0.0012	61	-0.0002	56	0.0008	19	-0.0001	44	0.0012	12	0.0000	24
	Avusturya	0.0005	16	-0.0001	53	-0.0006	64	-0.0002	54	0.0002	27	-0.0003	62
	Belçika	0.0016	10	0.0004	10	-0.0019	69	-0.0007	71	-0.0006	69	-0.0004	66
	Kanada	-0.0050	72	0.0009	4	-0.0015	68	0.0000	18	-0.0001	60	-0.0004	64
	Hong Kong	-0.0048	71	-0.0012	75	-0.0025	70	0.0001	8	-0.0004	66	-0.0001	53
	Makao	-0.0002	51	0.0000	27	-0.0002	55	0.0000	12	-0.0001	59	0.0000	14
	Hırvatistan	0.0001	35	0.0000	43	0.0000	46	0.0000	37	0.0000	42	0.0000	28
	Çek Cum.	0.0029	6	-0.0002	60	0.0023	8	-0.0005	66	0.0012	11	-0.0002	58
	Danimarka	0.0002	29	-0.0003	62	-0.0005	60	-0.0003	58	0.0002	23	-0.0001	52
	Finlandiya	-0.0012	63	0.0001	18	-0.0011	65	0.0002	6	-0.0009	71	0.0001	8
	Fransa	-0.0058	73	-0.0010	72	-0.0040	74	-0.0004	61	-0.0002	62	-0.0005	67
	Almanya	0.0061	2	-0.0009	71	0.0027	7	0.0000	14	0.0040	2	-0.0017	75
	Yunanistan	-0.0001	48	-0.0001	55	-0.0001	52	-0.0001	40	0.0000	54	0.0000	29
	Macaristan	0.0012	11	0.0001	17	0.0010	15	-0.0001	46	0.0004	22	0.0000	30
	İrlanda	-0.0020	69	0.0006	6	-0.0011	66	0.0001	9	0.0002	25	0.0001	7
	İsrail	-0.0006	55	0.0000	26	0.0001	34	-0.0003	57	0.0000	46	-0.0001	56
	İtalya	-0.0027	70	-0.0010	74	-0.0026	72	-0.0006	70	-0.0021	73	-0.0003	61
	Japonya	-0.0166	75	0.0006	7	-0.0083	76	-0.0006	67	-0.0046	76	-0.0001	45
	Lüksemburg	0.0000	44	0.0000	41	-0.0001	51	0.0000	31	0.0000	39	0.0000	32
	Hollanda	0.0049	3	-0.0010	73	0.0033	6	-0.0008	74	0.0013	10	-0.0004	65
	Yeni Zelanda	0.0002	31	-0.0001	52	-0.0001	49	-0.0001	42	0.0000	43	0.0000	31
	Norveç	-0.0011	60	-0.0006	69	0.0002	25	0.0001	7	0.0001	30	0.0000	33
	Umman	-0.0008	59	-0.0007	70	0.0018	12	-0.0013	75	0.0018	8	-0.0016	74
	Polonya	0.0032	4	-0.0001	50	0.0034	5	-0.0004	63	0.0021	6	-0.0002	60
	Portekiz	-0.0004	53	0.0000	38	0.0001	32	-0.0001	41	0.0001	29	-0.0001	42
	G. Kore	-0.0015	66	0.0015	2	0.0016	13	0.0000	30	0.0025	4	-0.0007	70
	Singapur	-0.0005	54	0.0000	20	-0.0003	56	-0.0006	69	-0.0005	68	-0.0009	71
	Slovakya	0.0010	12	-0.0001	48	0.0019	10	-0.0002	56	0.0009	14	-0.0002	57
	Slovenya	0.0002	26	0.0000	40	0.0001	29	0.0000	34	0.0000	48	0.0000	19
	İspanya	0.0003	21	-0.0004	67	0.0001	28	-0.0002	55	0.0004	20	-0.0002	59
	İsveç	-0.0016	67	-0.0004	64	-0.0015	67	-0.0004	62	-0.0008	70	-0.0001	55
	İsviçre	-0.0008	58	-0.0002	59	0.0009	16	-0.0001	49	0.0009	13	-0.0001	43
	Trinidad Tobago	0.0002	27	0.0000	21	0.0001	27	-0.0001	50	0.0000	53	-0.0001	44
	BAE	0.0004	17	0.0000	39	-0.0025	71	0.0028	1	-0.0029	75	0.0031	1
	İngiltere	-0.0092	74	-0.0003	61	-0.0075	75	-0.0004	60	-0.0019	72	-0.0009	72
	ABD	-0.0246	76	0.0025	1	-0.0038	73	0.0020	2	-0.0022	74	0.0020	2
ÜST ORTA	Cezayir	0.0003	23	-0.0002	58	-0.0001	53	-0.0001	45	-0.0003	64	0.0000	40
	Arjantin	0.0000	45	0.0001	13	-0.0004	58	-0.0003	59	-0.0001	58	-0.0003	63
	Azerbaycan	0.0000	43	0.0000	37	0.0009	17	-0.0002	52	0.0007	16	0.0000	37
	Beyaz Rusya	-0.0001	49	-0.0004	65	0.0000	44	0.0000	36	0.0001	28	0.0000	36

TÜRKİYE'NİN İHRACAT PERFORMANSI 1:
Daha Az Rekabetçi, Daha Hızlı Adapte

	Brezilya	0.0032	5	-0.0001	51	-0.0005	61	0.0003	3	-0.0003	63	0.0002	5
	Bulgaristan	0.0003	24	0.0000	45	0.0002	24	0.0000	17	0.0001	32	0.0000	15
	Şili	0.0009	13	0.0001	12	0.0000	45	0.0001	10	-0.0003	65	0.0001	9
	Kolombiya	-0.0001	47	0.0000	23	0.0007	21	-0.0001	51	0.0006	19	-0.0001	49
	Kosta Rika	-0.0001	50	0.0001	19	-0.0001	54	0.0000	24	-0.0001	61	0.0000	27
	Kazakistan	0.0004	18	0.0004	9	0.0011	14	-0.0001	43	0.0000	36	0.0002	6
	Lübnan	0.0000	39	0.0000	32	0.0000	36	0.0000	23	0.0000	40	0.0000	13
	Litvanya	0.0004	19	0.0000	22	0.0001	33	0.0000	15	0.0002	24	0.0000	38
	Malezya	-0.0007	57	-0.0003	63	-0.0001	50	-0.0005	65	0.0006	18	-0.0007	69
	Meksika	-0.0012	64	0.0003	11	0.0037	4	-0.0008	73	0.0020	7	-0.0005	68
	Panama	0.0000	42	0.0000	28	0.0000	48	0.0000	21	0.0000	55	0.0000	22
	Peru	0.0003	20	0.0001	15	0.0001	30	-0.0001	47	0.0000	37	-0.0001	51
	Romanya	0.0009	14	-0.0001	49	0.0008	20	0.0000	26	0.0006	17	0.0000	41
	Rusya	0.0018	9	0.0011	3	0.0044	2	-0.0029	76	0.0016	9	-0.0020	76
	G. Afrika	0.0009	15	-0.0004	66	-0.0003	57	0.0000	11	-0.0001	56	-0.0001	48
	Türkiye	0.0022	8	0.0001	14	0.0009	18	0.0003	4	0.0004	21	0.0002	4
	Uruguay	0.0000	37	0.0000	35	0.0000	43	-0.0001	48	0.0000	38	-0.0001	47
	Venezuela	-0.0012	62	0.0001	16	-0.0005	63	0.0000	16	0.0000	51	0.0000	18
ALT ORTA	Çin	0.0432	1	-0.0043	76	0.0309	1	-0.0007	72	0.0098	1	0.0006	3
	Ekvador	0.0003	22	0.0000	36	0.0001	26	0.0000	13	0.0002	26	0.0001	10
	El Salvador	0.0002	32	0.0000	44	0.0000	35	0.0000	25	0.0000	41	0.0000	20
	Guatemala	0.0002	33	0.0000	42	0.0001	31	0.0000	19	0.0001	31	0.0000	16
	Hindistan	0.0023	7	0.0007	5	0.0041	3	-0.0005	64	0.0033	3	-0.0001	54
	Endonezya	-0.0019	68	-0.0005	68	0.0021	9	-0.0006	68	0.0023	5	-0.0011	73
	Irak	-0.0006	56	-0.0002	57	0.0000	42	0.0000	22	0.0000	49	0.0000	21
	Ürdün	0.0002	28	0.0000	29	0.0000	41	0.0000	20	0.0000	52	0.0000	26
	Fas	-0.0002	52	0.0000	33	0.0000	38	0.0000	35	0.0001	34	0.0000	39
	Pakistan	0.0002	30	-0.0001	47	0.0000	47	0.0000	32	0.0001	33	0.0000	11
	Filipinler	-0.0015	65	0.0005	8	-0.0005	62	-0.0001	39	-0.0005	67	-0.0001	50
	Sudan	0.0000	36	0.0000	24	0.0004	22	0.0000	33	0.0000	50	0.0000	17
	Tayland	0.0002	25	0.0000	30	0.0019	11	0.0002	5	0.0008	15	0.0000	25
	Tunus	0.0001	34	-0.0001	46	0.0002	23	-0.0001	38	0.0001	35	0.0000	34
	Ukrayna	-0.0001	46	-0.0001	54	-0.0004	59	-0.0002	53	-0.0001	57	0.0000	35
DÜŞÜK	Etiyopya	0.0000	41	0.0000	31	0.0000	40	0.0000	27	0.0000	44	0.0000	12
	Kenya	0.0000	40	0.0000	34	0.0000	37	0.0000	28	0.0000	45	0.0000	23
	Tanzanya	0.0000	38	0.0000	25	0.0000	39	0.0000	29	0.0000	47	-0.0001	46